

Volume 8, Issue 12, December 2021, p.193-197

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal>.

ArticleHistory:

Received

25/11/2020

Accept

29/12/2021

**Available
online**

31/12/2021

**İLHAN ŞAHİN, ENKHBAT AVIRMED, GÜLJANAT
KURMANGALIYEVA ERCILASUN,
ORHON YAZITLARI VE TÜRK-MOĞOL İLİŞKİLERİ,
İSTANBUL: 2021, 399 S.**

[KİTAP TANITIM]

Şule ÇİÇEK¹

“Tengri küç birtük üçün kangım kagan süsi böri teg ermiş, yağısı kony teg ermiş /
Tanrı kuvvet verdiği için, babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş.”

“Bildirinin temel amaçlarından biri, bir kağanın veya beyin, askerî vasıflarını anmadan bilgeliğini öne çıkarmasının nedenlerini ortaya koymak olacaktır. Devleti yönetmenin, her ne kadar askerî yeteneklerle doğru orantılı gibi görünse de esasen akıl ve bilgelikle ilgili olduğu sonucuna ulaşabilmek için mevcut metinlerden tespit edilmiş tanıklara yer verilecektir.”

Prof. Dr. Erhan Aydın'ın yukarıda yer verdiği satırlardan da anlaşılacağı üzere “akıl ve bilgelik” öncelenen yetkinliktir. Bu eser **Moğol ve Türkler'in** akıl ve bilgeliğinin doğurduğu sonuçlara yer vermekte ve bunları değerlendirmektedir.

Eser; Anıtlar, Yazı ve Damgalar, Siyaset, Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi, Sosyal Yapılanmalar ve Kimlik, Kültürel İlişkiler, Kaynaklar ve Eserler isimli bölümlerden oluşmaktadır. Eser, bütününe ışık tutacak şekilde tanıtılsa:

¹ Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sulecck23@gmail.com, 0000-0003-1138-4268

Anıtlar

1-Kalıntı ve Buluntuları Işığında Köl Tigin ve Bilge Kağan Anıtlıkları

İlhami Durmuş

“Moğolistan arkeolojik, antropolojik ve fillolojik buluntular bakımından büyük değer taşımaktadır. Bozkır kavimlerinin, dolayısıyla bozkır kültürünün ana unsurunu oluşturan Türklerin tarih ve kültürleri açısından Moğolistan ayrı bir yere sahip olmuştur.”

2- Orkun Vadisindeki Büyük Kurgan ve Bilge Kagan Anıt Mezarlığındaki Tamgalı Balballar

Saadettin Yağmur Gömeç

“Bugün Moğolistan’da özellikle 13. yüzyıl öncesine ait ne varsa Türk izini taşımaktadır.”

3- Eski Türk Yazıtlarında “Bilge” Unvanının Kullanımı Üzerine Değerlendirmeler

Erhan Aydın

“Eski Türk yazıtları, türlü konularda binlerce sözcük bulunduran büyük bir hazinedir.”

4- Orhun Yazıtlarındaki Halk Edebiyatı Unsurlarının Yapısal- Semantik Tahlili

Ruşen Alizade

“Tengri yarlıkaduk üçün illigilg ilsiretmış, kaganlıgıg kagansıratmış, yağıg baz kılmış, tizligig sökürmiş, başlıgıg yükündürmiş / Tanrı lütfettiği için illiyi ilsizletmiş, kağanlıyı kağansızlatmış, düşmanı tabi kılmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiş.”

Yazı ve Damgalar

5- Eski Türk Yazısının Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Yayılışı

Eda Durmuş

“Gök Türk döneminde Türkçenin her yönüyle son derece geliştiği görülmektedir. Özellikle kelime hazinesi oldukça gelişmiştir.”

6- Moğolistan’daki Ulan Çuluut Yazıtları ve Eski Türklerde Yalın Kaya Kavramı

Nurdin Useev

“Dağlar, Türk halklarının tarihinde ve inanç sisteminde çok önemlidir. Dağ, yer-su kültürünün en önemli birimidir.”

7- Türk-Moğol Hânedan ve Boy Damgaları İle Köktürk Dönemi Damgalarına Mukayeseli Bir Bakış

Kayrat Belek

“Tarih öncesi dönemlerden beri var olan boy damgaları, Türk ve Moğol kültüründe önemli yere sahiptir.”

8- Türk- Moğol İlişkilerinin Zamirlerdeki Karşılaştırmalı Bağlamı

Taşpolot Sadıkov

“Zamirler dilin gelişmesini farklı şekilde yansıtan söz varlığının en eski tabakasıdır. Çünkü zamirler olmadan hiç bir dil olmaz.”

Siyaset, Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi

9- Eskiçağda Çin’in Kuzeyinde Moğollar ve Türkler: Jung ve Ti’ler

Murat Öztürk

“Özellikle M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren bölgenin en önemli gücü haline gelen Hunlar birden bire ortaya çıkmış olamaz.”

10- Göktürk Devrinde Sibiry’a’da Türk-Moğol İlişkileri

Abdrasul İsakov

“Göktürk çağında Sibiry’a’nın güney ve doğu kısmında Türk ve Moğol boylarının aynı coğrafyayı paylaştığı, Türklerin bölgeye hâkim, kalabalık etnik grubu oluşturduğu söylenebilir.”

11- Stalin’in “Büyük Temizlik “ Politikası: Kazakistan ve Moğolistan Örneği

Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun

“Repressiya, cezalandırma ve temizleme kampanyası nasıl gerçekleştirilirdi, tutuklama ve yargılamanın hukukî dayanağı var mıydı, nasıl oluyordu? “

12- Türkiye’nin Moğol Enerji Sektörüne Katılımının İyileştirilmesi: Durum ve Fırsatlar

Myagmarsuren Dashzevge

“Bu makale, Moğol-Türkiye işbirliğinin mevcut durumunu incelemekte ve ikili bağları genişletmenin avantajlarının yanı sıra siyasi, jeopolitik ve ekonomik fırsatları değerlendirmektedir.”

Sosyal Yapılanmalar ve Kimlik

13- Siyasi Kimlikler ve Sosyo- Kültürel Kavramlar Açısından Türkler ve Moğollar Üçler Bulduk

“Ancak Moğol adı ilk defa Cengiz ile birlikte umumi ve kapsayıcı bir mana kazanmış; bir millete ve devlete isim olmuştur.”

14- Bairku Göçebesi Hakkında

Serdaram Damdin

“Ortaçağ göçebe kabileleri hakkında olan bu araştırma, Tani ülkesinin tarihî kaynaklarında adı geçen Bairku ve Dokuz Oğuz aymaklarının karşılaştırmalı bir çalışmasıdır.”

15- Yakınçağda Doğu Bozkırları: Mançu Döneminde Moğol Konargöçerliği ve Sancak Sistemi

Konuralp Ercilasun

“Bozkır medeniyetinin tarih boyunca temel taşıyıcıları Türkler ve Moğollar oldu.”

16- “Avrasya Göçebeliği Projesi” Bağlamında Moğolistan’daki Ön Gözlemler ve Tespitler

Hikari Egawa- Ayush Tseel- İlhan Şahin- Takahiro Tomita- Yuko Matsumiya

“İnsanlık tarihinin önemli hayat tarzlarından biri olan göçebeliliğin Avrasya tarihinin oluşumunda önemli bir rol oynadığı gerçektir.”

Kültürel İlişkiler

17- Kök Türklerin Din ve İnançları

Enkhbat Avirmed

“Kök Türklerin tarihine ait Kül Tigin’in küçük yazıtında: “ (Ben) Tanrı gibi (ve) Tanrıdan olmuş Türk Bilge Hakanı bu devirde (tahta) oturdum.”

18- Türk- Moğol Tarihine İlişkin Doğu Kilisesinin Bazı Kaynakları (8. Yüzyıl)

Bolormaa Oyunchimeg

“Bu çalışmamız, keşfedilen yazıtların ve kronolojik bağlantıların Türk- Moğol tarihiyle makul bir şekilde nasıl ilişkili olduğuna ve arkeolojik buluntularla nasıl desteklendiğine odaklanıyor.”

19- Moğolların İslam’a Girme Süreçlerinde Türk Katalizör Şahsiyetlerin Rolü

Mustafa Uyar

“Moğolların İslâm dinine girmelerinde özendirici, kolaylaştırıcı ve yol gösterici hüviyete sahip bu aracı kişiliklerin varlığı ile bunların etkinlikleri, bildirinin başat problemi ve konusu olacaktır.”

20- “Kecim / Keçim / Geçim” Terimi Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler

Emine Erdoğan Özünlü

“Türk-Moğol ilişkilerine bakıldığında tarihi süreç boyunca yüzyıllara dayanan siyasi, sosyal ve ekonomik alanda bir çok işbirliğinin olduğu görülür.”

21- Moğol ve Kazak Halkları Arasındaki Benzerlik Taşıyan Bazı Âdetlere Dair Değerlendirmeler

Gülner Çakerhaan

“Moğol ve Kazak halkları, konar göçer milletlerin devamı olmakla birlikte tarihî dönemlerde yaşayan çeşitli hadiselerden ötürü aynı coğrafyayı paylaşmalarından kaynaklanan birçok benzer ve ortak âdetlere sahiptirler.”

Kaynaklar ve Eserler**22- İlhanlı Hükümdarı Gâzân Han'ın Vasiyetnâmesi: Metin, Tercüme ve Değerlendirme****Osman G. Özgüdenli**

“İlhanlı hükümdarı Gâzân Han (1295- 1304) kuşkusuz sadece Moğol tarihinin değil aynı zamanda Yakındoğu tarihinin de en dikkate değer şahsiyetlerinden birisidir.”

23- İlhanlı Devlet Müesseselerinde Türk Devlet Adamı: Sahib-i Divan Sadrüddin Ahmed Hâlid-i Zencanî**Ankhabayar Danuu**

“Bildirimizde, Sadrüddin Ahmet Hâlid-i Zencanî’ nin siyasi faaliyetleri ve devlet adamı kariyeri incelenecektir.”

24- Başkent Hanbalık'ta İlk Batılı Misyoner Jean De Monte Corvino (1247- 1328)**Neslihan Durak**

“Ömrünün büyük bir kısmını bu topraklarda geçiren Jean de Monte Corvino 1328’de seksen bir yaşında öldüğünde Hristiyanlarla birlikte onu tanıyan herkes ölümünden büyük üzüntü duymuştur.”

25- Marco Polo'nun Gözüyle XIII. Yüz yılda Moğolların Yaşam Tarzı**Gülhanım Ünsal**

“Seyahatnameler, edebi değeri olan birer tarihî eser olarak kabul edilebilir.”

26- Türk-Boğal İlişkilerinin Öğretimi: Tarih Ders Kitapları Üzerine Tespit ve Öneriler**Hülya Çelik-Muhammet Bilal Çelik**

“İki ükenin gelecek nesillerinin tarih algısında Türk-Moğol ilişkilerinin nasıl öğretildiğinin önemli etkisi bulunmaktadır.”

Tarihi gerçeklikleri dil ekseninde aktararak; Türk-Moğol ilişkilerinde algısal doğruluğun kazanılması için emeği geçen yazarlarımıza saygılarımla...